

Aptekarskie Ślady

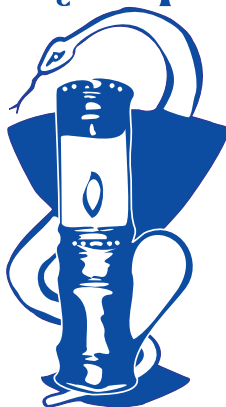

**Podkarpacka Okręgowa Izba Aptekarska
w Rzeszowie**

Rzeszów, listopad 2013 r.

Komitet Redakcyjny Serii Wydawniczej
Projekt, opracowanie edytorskie i uzupełnienia – Lidia Maria Czyż
Fotografie – Archiwa POIA, archiwa prywatne autorów, zasoby www
Streszczenie anglojęzyczne – Piotr Tomsia
Copyright by Podkarpacka Okręgowa Izba Aptekarska

Samorząd Aptekarski

na Podkarpaciu

Wydawca: Podkarpacka Okręgowa Izba Aptekarska

35-025 Rzeszów, ul. Jagiellońska 23/5,

tel. 17 85-38-212,

tel./fax 17 85-29-206

www.poia.pl, e-mail: biuro@poia.pl

ISSN: 2082- 1603

Nakład 150 egz

Druk: Drukarnia „KOLOR”, Tyczyn, ul. Kościuszki 4A, tel. (017) 22 99 345

A capite...

Drodzy Państwo,

gdy w styczniu bieżącego roku, w rozmowach naszych kolegów padła propozycja organizacji spotkania przedstawicieli muzeów farmaceutycznych w Polsce, wydawało się to odległe i wymagające wielkich przygotowań. Do tej pory spotkania takie odbywały się w ścisłym gronie zawodowym, aptekarzy i farmaceutów zainteresowanych historią swojego zawodu. Nawet, jeśli były to sympozja ogólnopolskie z uczestnictwem zagranicznych gości z zaprzyjaźnionych towarzystw historii farmacji, tematyka ich dotyczyła ściśle zagadnień aptekarskich.

A chcieliśmy się pochwalić, że Podkarpacie pięciokrotnie już gościło historyków zawodu, sympozja odbywały się w miejscach wartych choćby krótkiego pobytu; byliśmy w Iwoniczu-Zdroju i Horyńcu-Zdroju, w Łańcucie, Krasiczynie i Sanoku.

Przez ostatnie dwadzieścia lat, na terenie naszej działalności, powstały nowe placówki muzealne, gromadzące zabytki i pamiątki aptekarskie. Z żalem żegnaliśmy odejście na teren sąsiedniego województwa naszego Muzeum Regionalnego w Bieczu; naszego, bo jego zbiory przekazywane przez farmaceutów i pracowników byłego Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Farmaceutycznego „Cefarm” w Rzeszowie, pochodzą z aptek od wielu lat pracujących na terenie byłych województw: „dużego” rzeszowskiego i kolejno krośnieńskiego, przemyskiego i „małego” rzeszowskiego w latach 1976-1999. Z radością natomiast powitaliśmy inicjatywę dyrekcji Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku odtworzenia Apteki w Rynku Miasteczka Galicyjskiego i wystawę „Apteczne Reminiscencje” w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Podkarpacka Okręgowa Izba Aptekarska wydaje periodyk historyczny pod ogólnym tytułem „Thesaurus Apothecarii”, każdy numer ma swój podtytuł, odzwierciedlający jego treść. Dotychczas udało się nam utrwalić sylwetki

Aptekarzy Galicyjskich, Podkarpackich, zagadnienia ich pracy w aptekach, powstawanie aptek i, niestety, ich likwidację. Życiorysy magistrów farmacji przedstawiają historyczne sploty losów w takim przebiegu dziejów, jaki przechodziły ziemie podkarpackie.

Bieżący numer przynosi materiały, jakie zostały przedstawione podczas sanockiego Spotkania Opiekunów Zbiorów Farmaceutycznych w Polsce. W spotkaniu wzięli udział prowadzący muzea farmaceutyczne i działy aptekarskie w wielu miastach polskich. Dla utrwalenia i dla „pochwalenia się” inicjatywą Podkarpackiej OIA „Thesaurus Apothecarii” zostanie przekazany do wszystkich placówek w jakikolwiek sposób związanych z gromadzeniem zbiorów aptekarskich.

Liczymy, że to pierwsze spotkanie, zainicjowane niejako spontanicznie, przyniesie kolejne dyskusje w gronie pasjonatów historii tak szacownego zawodu, jakim był, jakim jest i jakim powinien być Aptekarz.

Prezes
Podkarpackiej Okręgowej
Rady Aptekarskiej
Lucyna Samborska
dr n. farm. Lucyna Samborska

Irena Borowczak

Dział Numizmatyki

Muzeum Okręgowego im. L. Wyczółkowskiego

w Bydgoszczy

Medale związane z farmacją w bydgoskim muzeum

Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy posiada bogatą kolekcję medali związanych tematycznie z medycyną i farmacją. Obiekty te są ciekawymi przykładami sztuki medalierskiej. Występują na nich symbole medyczne takie jak: wizerunek węża, oplatającego laskę podróżną (atrybut Eskulapa, boga sztuki lekarskiej) i czary z lekarstwem. Na medalach związanych z Mikołajem Kopernikiem przedstawiane są konwalie, które należy traktować jako symbol leku. Do często spotykanych motywów należą także wizerunki: m.in. Hippokratesa, zwanego ojcem medycyny oraz Klaudiusza Galena, twórcy nauki o postaciach leków i ich zastosowaniach. Na niektórych pracach medalierskich widnieją łacińskie sentencje: „Salus aegroti suprema lex” (zdrowie chorego najwyższym prawem), czy „Ars longa, vita brevis (sztuka trwa długo, życie krótko).

Autorami niniejszych medali są wybitni artyści tej rangi: m.in. Fryderyk Wilhelm Below, Franciszek Habdas, Edward Gorol, Józef Gołowski, Anna Jarnuszkiewicz, Jerzy Jarnuszkiewicz, Franciszek Kalfas, Robert Kotowicz, Stefan Rufin Koźbielewski, Józef Majnert, Ewa Olszewska - Borys, Jan Raszka, Stanisława Wątróbska, Jan Wysocki i Konstanty Żmigrodzki. Wśród plejady znakomitych nazwisk projektantów nie brakuje współczesnych twórców bydgoskich: Michała Kubiaka i Marka Gucałskiego. Większość eksponatów to prace bite, powstałe po 1945 roku w Mennicy Państwowej w Warszawie. Znakomitą okazję do pokazania owego zbioru stanowiła wystawa pod tytułem „Farmacja i medycyna w medalierstwie”, przygotowana w siedzibie Muzeum Farmacji Apteki „Pod Łabędziem” w Bydgoszczy, w terminie od 27 grudnia 2007 roku do 10 lutego 2008 roku. Jej otwarcie nastąpiło w 154. rocznicę powstania „Apteki pod Łabędziem” i czterolecie istnienia Muzeum Farmacji. Dzięki decyzji właściciela apteki Bartłomieja Wodyńskiego i pomocy Urzędu Miasta w Bydgoszczy ukazał się VII tom czasopisma „Apothecaria Bydgostiana.

Studia z Dziejów Farmacji i Medycyny”, który w całości poświęcony został wystawie. Prezentowany zbiór ukazano w kilku grupach tematycznych. Ekspozycję rozpoczynały medale poświęcone Mikołajowi Kopernikowi oraz innym znaczącym postaciom ze świata medycyny. Kolejną grupę obiektów stanowiły medale zamówione i wykonane dla instytucji związanych z medycyną, takich jak: towarzystwa, placówki leczniczo-badawcze, apteki i zakłady farmaceutyczne, a także powstałe z okazji różnorodnych wydarzeń medycznych – kongresów, zjazdów i sympozjów itp. Odrębny zespół tworzyły medale związane z Polskim Czerwonym Krzyżem, uczelniami medycznymi oraz uzdrowiskami i szpitalami.

Medale te są gromadzone od wielu lat. Ich kolekcja stale powiększa się, głównie dzięki darom instytucji, stowarzyszeń oraz zakładów związanych z problematyką medyczną i aptekarską. Przy tej okazji warto nadmienić, że w 2009 r. Podkarpacka Okręgowa Izba Aptekarska w Rzeszowie przekazała bydgoskiemu muzeum w darze medal „Za zasługi dla aptekarstwa Podkarpacia”.

Poniższy wykaz prezentuje wybór ciekawszych medali związanych z farmacją, znajdujących się w zbiorach Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy:

1. VI Zjazd lekarzy i przyrodników polskich w Krakowie, 1891
Jan Nepomucen Langer
srebro, bity, śr. 43 mm
MOB/Me 1326

2. 60-lecie założenia Towarzystwa Aptekarskiego we Lwowie, 1928
Piotr Wojtowicz
brąz, bity, śr. 55 mm
MOB/Me 1466

3. Mikołaj Kopernik,
1949
Konstanty Laszczka
brąz, lany, śr. 225 mm
MOB/Me 1473

4. Polskie Towarzystwo
Farmaceutyczne –
Ignacy Łukasiewicz,
1967
Wacław Kowalik
brąz, bity, śr. 50 mm
MOB/Me 3839

5. 150-lecia Tarchomiń-
skich Zakładów Far-
maceutycznych Polfa,
1973
Edward Gorol
tombak patynowany,
bity, śr. 70 mm
MOB/Me 1670

6. Witold Łobarzewski-
pierwszy prezes Okrę-
gowej Izby Aptekar-
skiej w Lublinie, 1994
Jolanta Słomianowska
tombak srebrzony i oksy-
dowany, bity, śr. 70 mm
MOB/Me 3446

7. Za zasługi dla Instytutu Farmaceutycznego – Klaudiusz Gale-
nus, 1997

Andrzej i Roussanka
Nowakowscy
tombak srebrzony i oksy-
dowany, bity, śr. 70 mm
MOB/Me 3724

8. Za zasługi dla aptekar-
stwa Podkarpacia,
2001

Krzysztof Brzuzan
brąz, lany, 140 x 70 mm
MOB/Me 4170

9. XX lat kształcenia –
Wydział Farmaceutyczny Collegium
Medicum UMK, 2008

Alicja Majewska
tombak patynowany,
bity, śr. 60 mm
MOB/Me 4288

10. Uniwersytet Medyc-
zny w Białymstoku,
2008

Janusz Tałuć
tombak srebrzony, bity,
śr. 70 mm
MOB/Me 4204

11. Medal imienia prof.
Bronisława Kosko-
wskiego, 2010
Zygmunt Stuchlik
brąz, lany, 67 x 68 mm
MOB/Me 4231

Fot. Wojciech Woźniak

Bydgoszcz

Collection of medals related to pharmacy in the Bydgoszcz museum

The Leon Wyczółkowski District Museum in Bydgoszcz has an extensive collection of medals related to medicine and pharmacy. These interesting medals were made by some prominent artists and depict medical, pharmaceutical and herbal medicine symbols as well as Latin proverbs. The entire collection was presented during an exhibition entitled Pharmacy and medicine in medal making that took place between 27 December 2007 and 10 February 2008. It was thoroughly described in the seventh volume of a periodical *Apothecaria Bydgosztiana. Studia z dziejów Farmacji i Medycyny*. The medal collection can be further expanded thanks to donations from various institutions, associations and companies working in the fields of medicine and pharmacy. The following study includes images and descriptions of eleven commemorative medals as well as medals awarded to prominent representatives of our profession.

Zbiory apteczne w Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka

Od 1984 roku w ciechanowieckim Muzeum Rolnictwa istnieje dział Tradycji zielarskich, którego zadaniem jest gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zabytków związanych z zielarstwem i ziołolecznictwem. Większość zbiorów prezentowana jest na wystawie stałej *Tradycje zielarskie* usytuowanej w piwnicach oficyny dworskiej.

Współtwórcą i wieloletnim konsultantem działu zielarskiego był miejscowy aptekarz mgr Leon Chochlew (1918 - 2000) – siostrzeniec profesora Wacława Strażewicza.

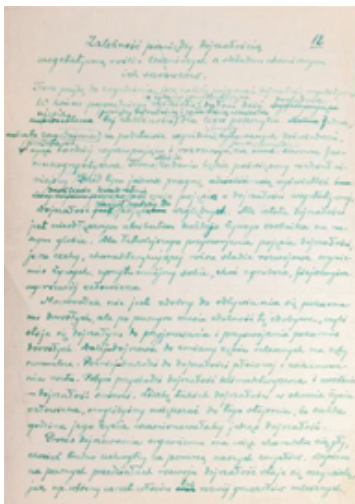
Dzięki niemu trafiły do muzeum pisma prywatne i urzędowe profesora oraz rękopisy jego prac naukowych.

Jednym z cenniejszych zabytków jest dyplom uzyskania stopnia magistra farmacji przez Wacława Strażewicza z 5 maja 1926 roku na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie.

mgr Leon Chochlew
w Skansenie

Strona rękopisu prof. Strażewicza „Zależność pomiędzy dojrzałością wegetatywną roślin leczniczych a składem chemicznym ich surowców”

Dyplom mgra Farmacji Wacława Strażewicza

Prasy i destylatory, fragment ekspozycji „Tradycje Zielarskie”

Perkolatory, rozdrabniacze i sita fragment ekspozycji „Tradycje Zielarskie”

Maści, napary i odwary; fragment ekspozycji „Tradycje Zielarskie”

Moździerz apteczny 1940 r.; zbiory Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu

Na wystawie stałej w jej części aptecznej zaprezentowano wyposażenie apteki z lat pięćdziesiątych XX wieku. Można tu zobaczyć urządzenia do rozdrabniania i kalibrowania ziół, perkolatory, prasy, destylatory, moździerz, kamionkowe pojemniki na maści i podłoża maściowe, formę do odlewania czopków, infuzorki, wagi, a także suszarkę do ziół i sterylizacji sprzętu.

W części nazwanej *kontrola jakości* zaprezentowano m.in. aparaty Derynga, Soxhleta, Kippa, pehametry, mikroskopy optyczne, wagi laboratoryjne, kroplomierze, wirówki i drobny sprzęt laboratoryjny. W recepturze zgromadzono sztanglasy i porcelanowe pojemniki na maści.

*Część kontrolna apteki,
fragment ekspozycji „Tradycje
Zielarskie”*

*Receptura i ekspedycja;
fragment ekspozycji „Tradycje
Zielarskie”*

Najstarszymi zabytkami działu Tradycji zielarskich są dwa dziewiętnastowieczne książkowe zielniki zakupione od prywatnych kolekcjonerów. Jeden zidentyfikowany jest jako dar Królewskiego Ogrodu Botanicznego w Erlangen (Bawaria) przekazany do Zachodniopruskiego Prowincjonalnego Muzeum w Gdańsku w 1888 roku.

*Dziewięciśli bezłodygowy, zbiory
Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu*

Strona tytułowa zielnika z 1888 r., zbiory Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu

Drugi zielnik wykonany przez nieznanego polskiego autora po roku 1812.

*Zielnik z ok. 1812 r.,
zbiory Muzeum Rolnictwa
w Ciechanowcu*

Wystawa jest dostępna dla zwiedzających przez cały rok i cieszy się dużym zainteresowaniem. Organizowane są tu lekcje muzealne i warsztaty zielarskie popularyzujące wiedzę i profilaktykę zdrowotną opartą o tradycję.

Ciechanowiec

The apothecary collection of the Krzysztof Kluk Museum of Agriculture

A department devoted to herbal tradition was opened in the Krzysztof Kluk Museum of Agriculture in 1984. Its co-founder and consultant was Leon Chochlew (1918-2000), a Waclaw Strażewicz's nephew. The museum stores some of most valuable documents related to Strażewicz, including his Masters Diploma in Pharmacy issued by Stefan Batory University in Vilnius in 1926. The museum's pharmacy is furnished in the style of the fifties of the twentieth century and has equipment for herbal preparation processing. It is also equipped with drug quality control apparatus. The oldest items in the collection are nineteenth century herbaria. One of them was donated to the West Prussian Provincial Museum in Gdansk by the royal botanical garden (Botanischer Garten Erlangen) located in Erlangen (Bavaria) in 1888. It was then transferred to the Krzysztof Kluk Museum of Agriculture as a result of boundary changes after World War II. The institution often hosts museum lessons and herbal workshops.

Muzeum Farmacji UJ,
ul Floriańska 25

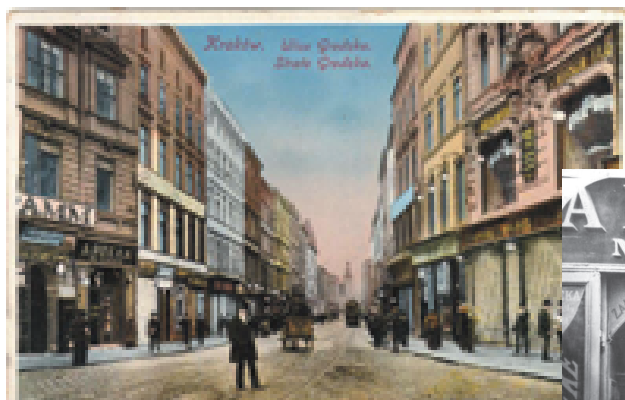

Muzeum Farmacji UJ

Pomysłodawcą, organizatorem i pierwszym dyrektorem krakowskiego Muzeum Farmacji był dr Stanisław Proń. Urodził się w 1892 roku w Jaśle. W latach 1909-1911 odbył trzyletnią praktykę aptekarską u swego stryja, magistra farmacji Mikołaja Pronia, właściciela apteki „Pod Żółtą Głową” w Krakowie przy Rynku Głównym 13. Po maturze w 1911 roku

*dr Stanisław Proń
(1892-1971)*

zmienił kierunek swoich zainteresowań i zapisał się na studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim. Studia te, z powodu wojny, w której zresztą brał udział – walczył m.in. w obronie Przemyśla i Lwowa – ukończył dopiero w 1919 roku na Uniwersytecie Lwowskim. W okresie międzywojennym pracował w różnych miejscach jako niższej lub wyższej rangi urzędnik, m.in. jako burmistrz Sokala na Wołyniu, które wówczas należało do Polski.

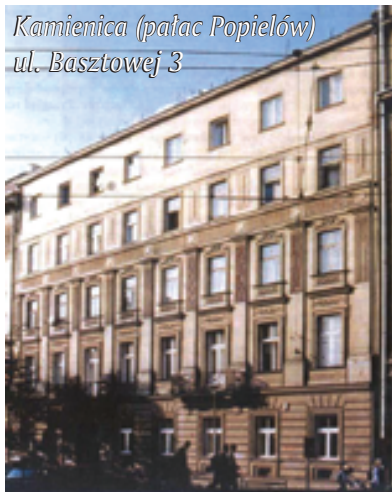

*Po lewej: Mikołaj i Stanisław
Proniowie w wejściu do apteki
„Pod Żółtą Głową”.*

W latach 1943-1945 Stanisław Proń pracował w niemieckim Banku Spółdzielczym Aptekarzy, który mieścił się na parterze Pałacu Popielów przy ul. Basztowej 3 (w latach 1939-1944: Wehrmachtstrasse). Pierwsze piętro tej kamienicy zajmowała niemiecka Izba

Aptekarska, do której dr Proń często zachodził, aby porozmawiać z pracującymi tam znajomymi Polakami. Legitymacje wydane przez obie te instytucje polskim pracownikom uprawniały do zameldowania w Krakowie i do kartek żywnościowych, umożliwiały też poruszanie się po mieście po godzinie policyjnej. Dla dra Pronia miało to ogromne znaczenie, ponieważ współpracował w tym czasie z ruchem oporu – pełnił funkcję oficera wywiadu Krakowskiej Dywizji Armii Krajowej, a w jego mieszkaniu przy ul. Zyblikiewicza 5 odbywały się konspiracyjne zebrania.

W 1943 roku Niemcy przywieźli do krakowskiej Izby Aptekarskiej kolekcję zarekwirowaną pewnemu częstochowskiemu aptekarzowi. Były to różnego rodzaju zabytkowe naczynia apteczne, około 200 oprawionych w ramy tablic zielarskich, a także wielka gablota Zakładów Chemiczno-Farmaceutycznych firmy Merck z Darmstadt, eksponująca 280 szklanych tubusów z surowcami farmakognostycznymi. Dr Proń, który

Gablota ekspozycyjna firmy Merck z Darmstadt, eksponująca tubusy z surowcami leczniczymi pochodzenia naturalnego

tubus
z kantarydami

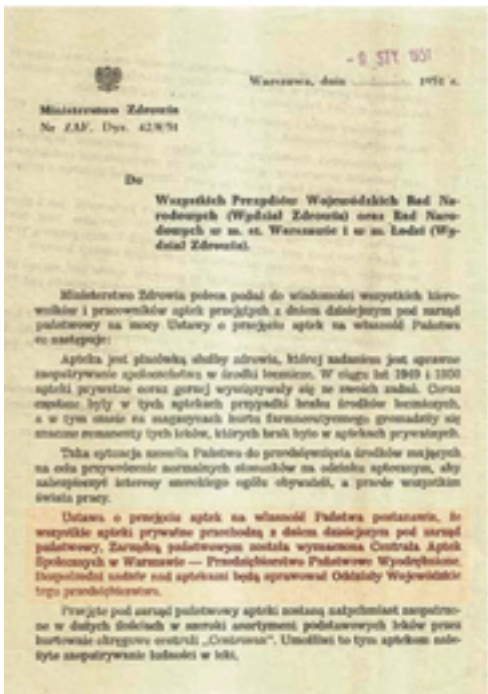
te przedmioty oglądał, odnotował w swoim pamiętniku, który jest przechowywany w jednej z tek archiwalnych Muzeum Farmacji UJ, że już wówczas, w 1943 roku, kolekcja ta nasunęła mu myśl o utworzeniu muzeum aptekarstwa.

Po zakończeniu wojny w 1945 roku powstała w Krakowie Okręgowa Izba Aptekarska, w której dr Proń przez 5 powojennych lat

pełnił funkcję dyrektora biura i radcy prawnego tej izby. Stanowisko to umożliwiło mu realizację idei zorganizowania muzeum. Jej początkiem był okólnik Okręgowej Izby Aptekarskiej z listopada 1946, który rozesłano do aptek ówczesnego województwa krakowskiego, w którym zaapelowano „do wszystkich Kolegów i Koleżanek, członków Izby, aby nadsyłali do Izby godne uwagi zabytkowe naczynia, utensylia, księgi, zielniki itp. przedmioty, nadające się do umieszczenia w muzeum”.

Projekt utworzenia muzeum spotkał się w środowisku aptekarskim z żywą reakcją – do Krakowa zaczęły napływać liczne zabytkowe przedmioty, dokumenty, dawne podręczniki aptekarskie, lekospisy itp., którym na miejscu zakładano karty katalogowe, a także, jeśli była taka potrzeba, poddawano renowacji itd.

Tak było do grudnia 1950 roku. W styczniu 1951 wszystkie polskie apteki, które do tej pory były prywatną własnością poszczególnych aptekarzy, często własnością z dziada pradziada, zostały przez komunistyczne władze ówczesnej Polski odebrane ich prawowitym właścicielom i upań-

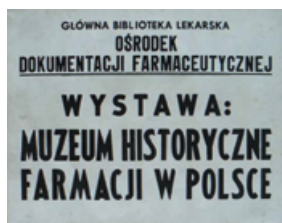
stwowione. W wyniku nacjonalizacji zlikwidowano też aptekarski samorząd, czyli okręgowe izby aptekarskie, w tym również Krakowska Okręgową Izbę Aptekarską, przy której muzeum było organizowane.

Od stycznia 1951 do lipca 1952 zbiory krakowskiego muzeum przejęło Ministerstwo Zdrowia, w związku z czym muzeum nosiło wtedy nazwę: Muzeum Historyczne Aptekarstwa Polskiego. Równocześnie dr Proń uzyskał prawo do objęcia kwerendą wszystkich polskich aptek, a nie jak dotąd tylko w województwie krakowskim. W sumie w latach 1952-1959 dr Proń przebadał łącznie około 1200 aptek rozmieszczonych w 16 ówczesnych województwach. To, co w tych aptekach znajdował, zwykle leżało piwnicach, na strychach, w rupieciarniach, jako że były to już przedmioty wycofane z użycia, a bardzo przydatne dla tworzącego się muzeum.

Kolejna zmiana organizacyjna nastąpiła w sierpniu 1952 roku. Decyzją Ministra Zdrowia zgromadzone zbiory w sensie formalnym przejęła Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie, w związku z czym przez następnych 8 lat Muzeum funkcjonowało pod nazwą: Ośrodek Dokumentacji

*Siedziba Głównej Biblioteki Lekarskiej,
Warszawa, ul. Chocimska 22*

tacji Farmaceutycznej G.B.L. z siedzibą w Krakowie.

Uroczyste otwarcie stałej ekspozycji odbyło się 20 września 1956 roku. W przygotowanym dla gości opracowaniu dr Proń zaznaczył, że ekspozycja objęła około 40% zbiorów i że pozostałe muzealia, zwłaszcza te wymagające zabiegów konserwatorskich, przebywają w muzealnym magazynie. Od tego czasu z bogatych zasobów bibliotecznych i archiwalnych zaczęli korzystać specjaliści, naukowcy, badacze i studenci, a liczba osób zwiedzających zbiory, zarówno indywidualnie, jak i w grupach, które przybywały z kraju i z zagranicy, stale rosła.

Po pięciu latach, konkretnie 1 stycznia 1961 roku, decyzją Ministerstwa Zdrowia, zbiory muzealne zostały włączone do Wydziału Farmaceutycznego ówczesnej Akademii Medycznej w Krakowie, pod nazwą: Muzeum Farmacji. Zbiory obejmowały wówczas około 15 tysięcy eksponatów, biblioteka liczyła około 5 tysięcy woluminów, zaś archiwum 230 tematycznych tek.

Warunki ekspozycyjne w kamienicy przy ul. Basztowej 3 nie były optymalne, głównie z powodu zbyt małej powierzchni. Stąd starania zarówno dra Pronia, jak i jego następców, o inną lokalizację, która lepiej odpowiadałaby ekspozycyjnym potrzebom zgromadzonych zbiorów. Starania te zostały uwieńczone sukcesem dopiero w 1978 roku, przydzieleniem przez ówczesne władze miasta kamienicy przy ul. Floriańskiej 25 wraz z oficyną. Równocześnie

Sprawa: prośba przydziału pomieszczeń w budynku przy ul. Floriańskiej nr. 25 w Krakowie.

Zgodnie z ustaleniami podjętymi przez Naczelnika Dzielnicy Kraków - Śródmieście w sprawie zagospodarowania budynku przy ul. Floriańskiej nr. 25 w Krakowie - Wydział Spraw Lokalowych Urzędu Dzielnicego Kraków - Śródmieście zawiadamia, że dla potrzeb Muzeum Farmacji został przeznaczony budynek przy ul. Floriańskiej nr. 25.

Decyzja o przydziale pomieszczeń w budynku frontowym, efektywnie bocznej i tylnej przy realności ul. Floriańskiej nr. 25 w Krakowie zostanie podjęta po zakończeniu remontu kapitalnego budynku - zgodnie z opracowaną dokumentacją techniczną.

Pismo niniejsze stanowi prośbę przydziału omawianego budynku przy ul. Floriańskiej nr. 25 w Krakowie dla Akademii Medycznej im. M. Kopernika w Krakowie - Międzywydziałowej Katedry Historii Medycyny i Farmacji - Muzeum Farmacji.

Z up. Naczelnika Dzielnicy
 /-/ Stanisław Gurgul
 Z-ca Kierownika Wydziału

Stan budynku przy Floriańskiej 25 w 1978 roku.

Remont, prowadzony przez Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa, trwał blisko 10 lat. Przyczyną były liczne prace adaptacyjne i długotrwałe prace konserwatorskie unikalnych, zabytkowych elementów architektonicznych i elementów wystroju – takich m.in. jak kamienne

Jeden z renesansowych portali w nowej siedzibie Muzeum przy Floriańskiej 25.

Fragment renesansowego sufitu.

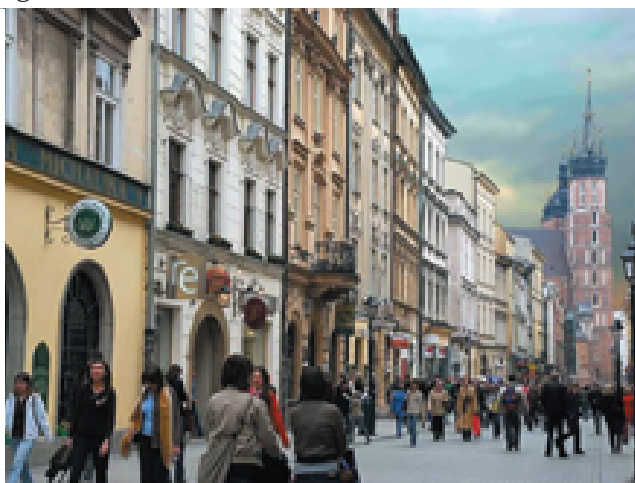

Barokowy strop - fragment

renesansowe portale, zabytkowe drewniane stopy czy dziewiętnasto-wieczny fresk przedstawiający stylizowany ogród.

XIX-wieczny fresk przedstawiający stylizowany ogród

Uroczyste otwarcie stałej ekspozycji w nowej siedzibie nastąpiło 9 marca 1991 roku. Przekazanie Muzeum Farmacji kamienicy przy ul. Floriańskiej 25 radykalnie zmieniło jego rangę: trzykrotnie większa od poprzedniej powierzchnia użytkowa nowej siedziby umożliwiła wy-

eksponowanie prawie wszystkich posiadanych zbiorów, a nowa lokalizacja – przy Trakcie Królewskim – sprawiła, że Muzeum zaczęło odwiedzać nieporównanie więcej osób niż poprzednio, w szczególności z zagranicy. Przy okazji remontu elementy dekoracyjne na fasadzie Muzeum, tzw. klucze, otrzymały formę symboli aptekarskich – co w sensie również symbolicznym na stałe wpięło krakowskie Muzeum Farmacji w kulturalny pejzaż Krakowa.

W 2010 roku zbiory krakowskiego Muzeum Farmacji wzbogaciły się o komplet zabytkowych mebli ze zlikwidowanej rok wcześniej krakowskiej apteki Pod Żółtym Słoniem. Meble te są obecnie eksponowane w holu Muzeum.

Stała ekspozycja Muzeum Farmacji jest rozmieszczona na wszystkich pięciu poziomach, od gotyckich piwnic począwszy, na strychu kończąc – co w przypadku piwnic i strychu ma również merytoryczne uzasadnienie. W piwnicach dawnych aptek zawsze przechowywano materiał łatwo ulegający zepsuciu w pomieszczeniu suchym lub pod wpływem światła, a nie psujący się w wilgoci i w miejscu ciemnym – a więc wosk, oliwę itd., zaś w czasach nowszych, jeszcze w 1. poł. XX wieku, materiały łatwopalne – np. fosfor. Z kolei strych apteczny, jako miejsce suche i przewiewne, zawsze był wykorzystywany do suszenia i przechowywania ziół leczniczych.

W krakowskim Muzeum Farmacji są dwie piwnice ekspozycyjne. W jednej głównymi eksponatami są beczki na wino i koło do robienia świec (tradycyjny apteczny asortyment), w drugiej piwnicy zostały zgromadzone przedmioty

związane z pracą laboratoryjną (retorty, aparaty destylacyjne, szklane alembiki, filtry, tygle, prasy itp.) – czyli przedmioty służące do rozdzielania, topienia, rozdrabniania i oczyszczania substancji leczniczych. W sali na parterze są

eksponowane meble z dawnych aptek klasztornych, a także godła własne dawnych aptek – np. godło Murzyn, symbolizujące surowce lecznicze sprowadzane z krajów egzotycznych.

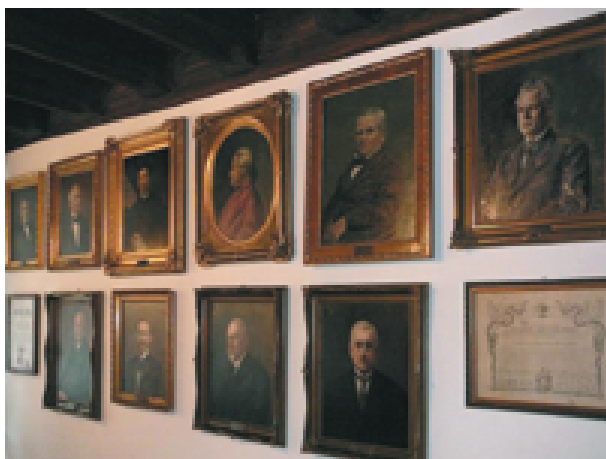
Na pierwszym piętrze, w sali po lewej, są eksponowane meble apteczne w stylu Empire, a także portrety pierwszych profesorów farmacji w krakowskiej uczelni i portrety seniorów Gremium Aptekarzy Krakowskich. W sali

Meble apteczne w stylu empirowym (pocz. XIX wieku)

Portret Jana Szastera (1746-1793) pierwszego profesora farmacji na Uniwersytecie Jagiellońskim (1783).

po prawej stronie zostały umieszczone meble apteczne w stylu neo-barokowym i w stylu biedermeierowskim, a także kolekcja moździerzy; zaś w przylegającym do tej sali pokoju, ozdobionym roślinnymi freskami

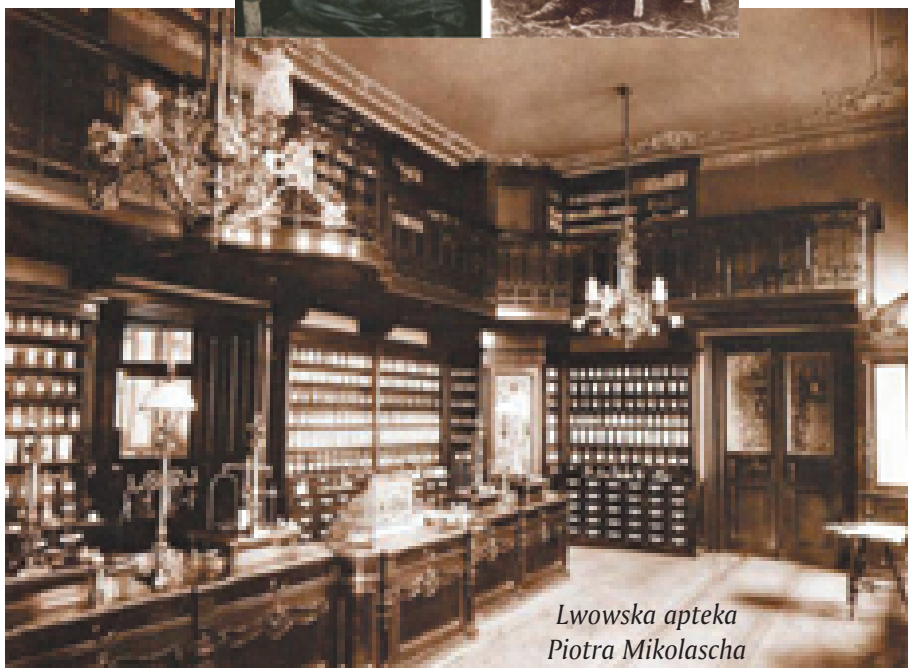
– kolekcja wag aptecznych. Na tym samym piętrze jest też mały pokój poświęcony Ignacemu Łukasiewiczowi i Janowi Zehowi – farmaceutom, którzy pierwsi na świecie, w lwowskiej aptece Piotra Mikolascha, wydestylowali z ropy naftowej naftę, która nadawała się do stosowania w lampie naftowej.

*Ignacy
Łukasiewicz*

Jan Zeh

*Lwowska apteka
Piotra Mikolascha*

W klatce schodowej, na pierwszym piętrze, eksponowane są m.in. portret Hygiei autorstwa krakowskiego artysty Piotra Stachiewicza, witraż ze sławnej wrocławskiej pracowni Adolfa Seilera, a na ścianach całej klatki schodowej portrety wybitnych polskich farmaceutów, a także dyplomy ukończenia studiów farmaceutycznych, nadane polskimi absolwentom przez uniwersytety krajowe i zagraniczne. Natomiast na ścianie między drugim i trzecim piętrem są prezen-

*Piotr Stachiewicz
(1858-1938) Hygieia
Rysunek węglem*

Witraż przedstawiający moździerz aptekarski w otoczeniu roślin leczniczych (naparstnica, tojad, mak i u dołu pokrzyk wilcza jagoda).

towane portrety członków pierwszej Rady Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego (1947), kalendarium historii nauczania farmacji na tej uczelni (od 1783 roku) i, w gablocie, insygnia dziekańskie.

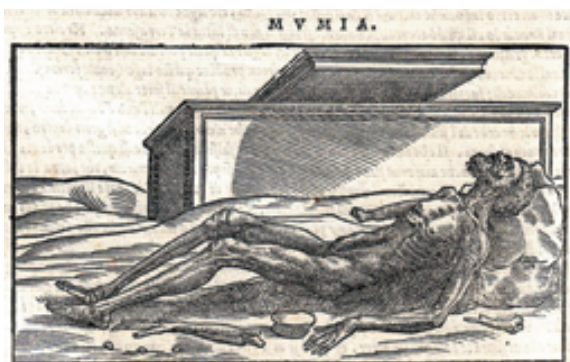

Gablota z insygniami dziekańskimi: berło i łańcuch. Posążek u dołu to replika statuetki wieńczącej berło, odlana z brązu z okazji 225-lecia nauczania farmacji na UJ.

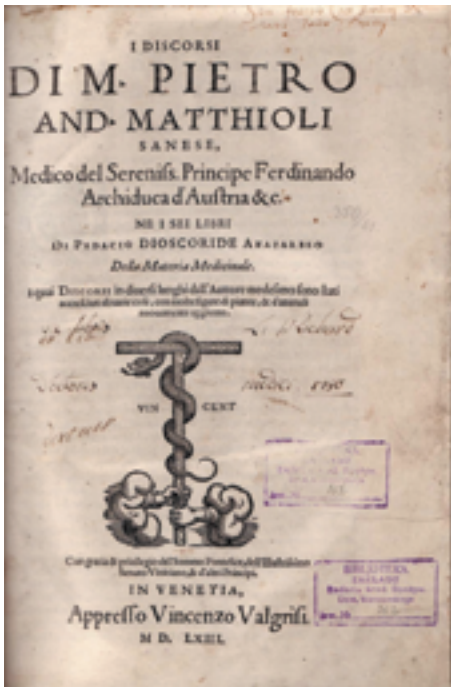
W pierwszej z dwóch sal drugiego piętra można podziwiać dawne naczynia apteczne, w tym bardzo cenną kolekcję majoliki aptecznej, jaką w 1976 roku ofiarował Muzeum magister farmacji i kolekcjoner dzieł sztuki, Mateusz Grabowski z Londynu. W tej samej sali są też eksponowane dawne

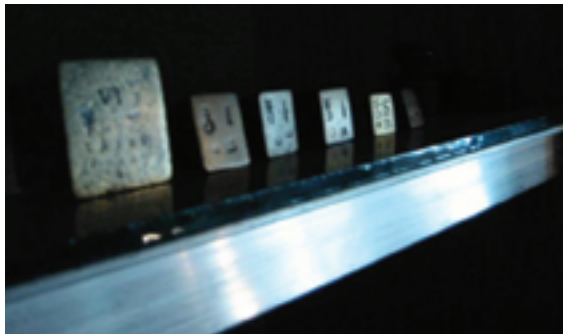
surowce lecznicze pochodzenia zwierzęcego, w tym ludzkiego, a także surowce mineralne.

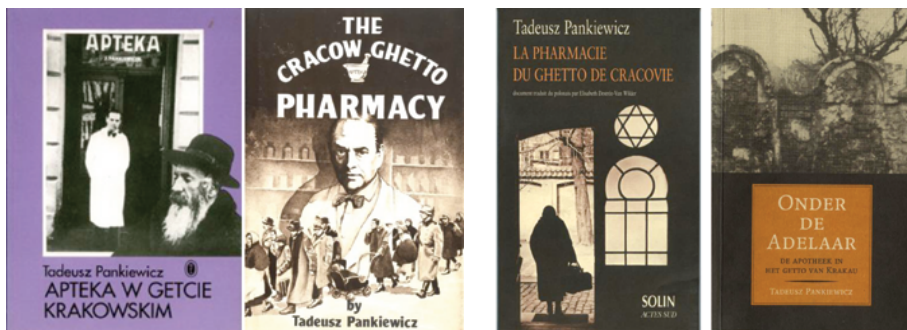
Naczynie apteczne z napisem „Mumia vera” (“Mumia prawdziwa”) XVIII wiek Wysokość: 37 cm

Tadeusz Pankiewicz, magister farmacji, właściciel apteki „Pod Orłem”, autor książki pt. Apteka w getcie krakowskim.

W drugiej sali drugiego piętra można obejrzeć m.in. komplety dawnych odważników różnych typów, szklane i cynowe miary pojemności, a także utensylia apteczne, służące do produkcji różnych postaci leków, takie jak: pigulnica, tabletkarka, drażetkarka czy zestaw do produkcji proszków w opłatkach. Część ekspozycji w tej sali jest poświęcona osobie

magistra farmacji Tadeusza Pankiewicza, właściciela krakowskiej apteki Pod Orłem, autora przetłumaczonej na kilka języków książki pt. *Apteka w getcie krakowskim*, w której opisał swoje przejmujące wspomnienia z okresu niemieckiej okupacji. W trzecim pokoju na tym piętrze znajduje się ekspozycja pt. *Co zostało z dawnych krakowskich aptek*.

Ostatnia sala ekspozycyjna w krakowskim Muzeum Farmacji została urządzona na strychu – co, jak już wspominałem, miało swoje merytoryczne uzasadnienie, ponieważ jako miejsca przestronne i suche, były często wykorzystywane przez dawnych aptekarzy do suszenia i przechowywania ziół leczniczych. W tym samym pomieszczeniu znajdują się też drewniane ramy obciążone grubym płótnem, służące do suszenia ziół, różnego

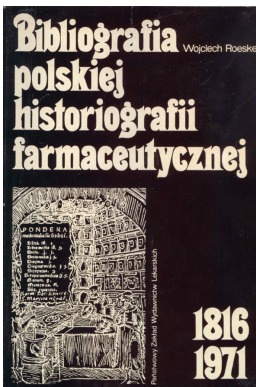
W tym samym pomieszczeniu znajdują się też drewniane ramy obciążone grubym płótnem, służące do suszenia ziół, różnego

rodzaju krajalnice do krojenia ziół, sita różnej gęstości, prasy do wyciskania soku, perkolatory służące do sporządzania wyciągów roślinnych, repozytoria z wiejskich aptek, z szufladami do przechowywania poszczególnych części ziół, skrzynie i słomiane stągwie na zioła, a także przykłady surowców leczniczych pochodzenia roślinnego.

Natomiast w oficynie Muzeum, w jednym z pomieszczeń na parterze, znajduje się biblioteka, w której przechowywane są dawne zielniki, farmakopee i inne druki zwią-

zane z historią lekoznawstwa i historią aptekarstwa, współczesne albumy i podręczniki z historii medycyny i farmacji, teki archiwalne, w których gromadzone są dokumenty i fotografie dotyczące wybitnych polskich farmaceutów, a także filmy i slajdy, które pod różnymi ką-

tami ilustrują dzieje aptekarstwa polskiego i europejskiego.

Oprócz udostępniania zbiorów publiczności pracownicy Muzeum prowadzą też działalność naukową i popularyzatorską. Działalność naukowa to publikowanie książek i artykułów dotyczących historii aptekarstwa i historii farmacji, w tym również wygłaszanie referatów na krajowych i międzynarodowych sympozjach i konferencjach.

Natomiast działalność popularyzatorska to m.in. udział w corocznej imprezie o nazwie „Noc Krakowskich Muzeów” i wydawanie ściennego kalendarza edukacyjnego. W „Nocach Krakowskich Muzeów” Muzeum Farmacji bierze udział od 2005 roku, czyli od początku funkcjonowania tej imprezy w Krakowie. Udział ten, oprócz udostępnienia Muzeum zwiedzającym w godzinach nocnych,

polega też na prezentacji, na ustawionej przed Muzeum scenie, pokazów na wybrane tematy z historii aptekarstwa (na przykład jak się w przeszłości robiło i pozłacało pigułki). W 2006 roku zostało też zapoczątkowane wy-

dawanie ściennych kalendarzy edukacyjnych, poświęconych wybranemu zagadnieniu historii farmacji. Na przykład kalendarz na 2013 rok nosi tytuł Skarby z kolekcji Grabowskiego i jest poświęcony wspomnianej wyżej dawnej aptecznej majolice.

Kraków

The Kraków Museum of Pharmacy

The originator, organizer and first director of the Kraków Museum of Pharmacy was Stanisław Proń (1892-1971). The impulse to create the museum was the collection of a pharmacist from Częstochowa that was requisitioned and brought to Kraków by German officials of Apothekerkammer in 1943. As President of the Regional Chamber of Pharmacists in Kraków, Stanisław Proń began to organize the museum in 1945. After the Ministry of Health took over the museum, Stanisław Proń was granted the query rights in pharmacies across the country. The museum was moved from Basztowa Street to a newly renovated tenement building located at Floriańska Street in 1991. The museum is governed by the Faculty of Pharmacy of the Jagiellonian University and occupies five floors. Among the most valuable items gathered in the museum are: the furniture from the Pod Żółtym Słoniem pharmacy, various souvenirs of prominent pharmacists, and a collection of apothecary majolica donated to the museum by a collector and Master of Pharmacy Mateusz Grabowski from London in 1976. The museum has an extensive library of works devoted to pharmacy, operates a website www.muzeumfarmacji.pl, participates in the Night of Museums in Kraków and publishes educational calendars.

Apteka-Muzeum w Lublinie

Drugą, utworzoną po 1944 r., w Polsce, stałą placówką muzealnictwa farmaceutycznego, po Muzeum Farmacji w Krakowie, była otwarta w 1975 r. w Lublinie – Sala Historyczna Farmacji Lubelszczyzny, przekształcona w 1984 r.

w Aptekę-Muzeum. Początkowo zajmowała część pomieszczeń nowej apteki w tym mieście, przy ulicy Mieszka I 2. Lokalizacja ta, poza centrum miasta, nie sprzyjała rozwojowi zbiorów. Dopiero likwidacja apteki leków zagranicznych przy ulicy Bramowej, w samym centrum starego miasta, pozwoliła na przeniesienie eksponatów i wyeksponowanie ich w specjalnie przygotowanym i wyposażonym lokalu. W aptecze-muzeum wyeksponowane są, w sąsiedztwie naczyń i utensylii aptecznych, oryginały dyplomów specjalnie oprawionych: Kajetana Osadcy Kajetanowicza z 1905 r. i Wincentego Kazimierza Nurowskiego z 1923 r. wydane przez Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie oraz Mariana Bronisława Oktawiana Kowskiego z 1897 r., uzyskany na Uniwersytecie Jagiellońskim. Muzeum znane jest także z wystaw współczesnych obrazów o tematyce farmaceutycznej: Barbary Iwanowskiej, Krystyny Główniak czy farmaceutek malarzy-amatorów, z Aliną Wawrzonek przede wszystkim.

Lublin

Pharmacy Museum in Lublin

The second permanent museum devoted to pharmacy created in Poland after the year 1944, following the Kraków Museum of Pharmacy, was the Historical Hall of Pharmacy in Lubelszczyzna created in Lublin in 1975. In 1984, it was converted into the Pharmacy Museum. At the beginning, it was located in several rooms of a new pharmacy at 2 Mieszka I street. However, the pharmacy was outside the city center and did not attract much attention. The closure of a pharmacy selling foreign drugs at Bramowa Street, in the very center of the old town, allowed the collection to be moved and properly displayed in a specially designed and equipped museum. The pharmacy museum exhibits include vessels, pharmaceutical utensils, and framed diplomas of: Kajetan Osadca-Kajetanowicz from 1905 and Wincenty Kazimierz Nurowski from 1923 issued by the Jan Kazimierz University in Lviv, and Marian Bronisław Oktawian Kowski from 1897 from the Jagiellonian University. The museum is also well known for its exhibitions of contemporary painting devoted to pharmacy by: Barbara Iwanowska, Krystyna Głowniak and various pharmacists and amateur painters such as Alina Wawrzonek.